

8 ВЕРЕСНЯ

"СПІВЕЦЬ РАДОЩІВ І СМУТКУ"

До 105-річчя від дня народження
П. Ю. Ключини
(1914—1972)

*Народе мій! Ти ж не дитя.
До волі прийдеши. Крига скресне.
Вернешся ти із забуття.
Ти — не Христос. Та все ж воскреснеш.*
Ключина П.

*От і маємо ми з вами в українській
літературі
ще одного талановитого байкаря!
Велика це, товариші, радість!
Остап Вишня*

*У кожній збірочці його усе так ніби просто,
А як дотепно! А як гостро!
Коцюба М.*

Видатний гуморист, байкар, перекладач і талановитий український лірик Павло Юхимович Ключиник народився 8 вересня 1914 р. у с. Великий Самбір на Сумщині в багатодітній і незаможній сім'ї. Батька хлопчик не запам'ятав — той помер, коли Павлу виповнилося три роки, а про маму теплий спомин проніс через усе життя.

Перші життєві університети П. Ключини — випасання худоби, робота на городі та в полі. Через те, що не було теплих речей, пішов у школу на два роки пізніше — у дев'ять, як і половина класу. Учителі прищепили юнакові любов до книги, що стало основою всього життя. Читав усе, що потрапляло в руки. Пізніше захоплювався творами Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, сучасників — П. Тичини, В. Сосюри, М. Семенка, Олександра Олеся. Зачитувався "Чорною радою" П. Куліша, творами Д. Антоценка-Давидовича, М. Куліша, "Історією України" М. Аркаса. Під впливом прочитаного пробував писати й сам.

Після закінчення Великосамбірської семирічки в 1931 р. П. Ключину, як надзвичайно здібного учня, відрадили на короткотермінові педагогічні курси. Протягом літа він опановував учительську науку, а восени вже почав працювати. Педагогічний шлях розпочав у сусідній Соснівці, потім — на малій батьківщині, а в 1935 р. уже вчителював у рідному селі.

Саме на той період припадають перші спроби віршування майбутнього поета: у 1935 р. районна газета надрукувала перший його твір. Публікували Павла і обласні видання — газети "Більшовик" і "Молодий комунар". На початку літературного шляху він підписувався "Поль-К" або "П. Чарський". Щодо загальновідомого псевдоніму "Ключина", то більшість дослідників схиляється до думки, що це — наслідування П. Тичини. Щоправда, ніяких аргументованих свідчень не виявлено.

Восени 1940 р. П. Ключина отримав призначення на посаду директора школи в Бессарабію. Після завершення навчального року розпочалась війна СРСР із нацистською Німеччиною, учасником якої був і він — спочатку рядовим солдатом, згодом — командиром відділення. З майже повністю осліпшим після поранення правим оком та ампутованими пальцями на нозі повернувся до рідних місць і продовжив учителювання. Розповідати про військовий період Павло Юхимович не любив, як не любив і фільмів на цю тему, літературних творів, мемуарів. Водночас поет виношував задум написати правду про війну, але не встиг утілити його на папері.

У біографії "Мій життєпис" П. Ключина згадував: "Початком літературної роботи вважаю 1944 рік. Перший вірш надрукував у сумській обласній газеті "Більшовицька зброя". З нього і почався поет. В 1946 р. в "Перці" надрукував першу байку. З неї починався байкар. Поет-лірик поступився місцем байкареві". Майже одночасно, у травні 1946 р., чотири ліричні твори П. Ключини були опубліковані у журналі "Вітчизна" (№ 5) за діяльної участі М. Рильського. І впродовж усього життя поет працював переважно у цих двох жанрах, виявляючи яскравий талант і в сатири, і в ліриці.

У 1951 р. митець заочно закінчив Глухівський учительський інститут, водночас викладаючи російську та українську мови і літературу, історію, географію, фізкультуру, військову справу — усе, крім фізики, математики, хімії. Чотири роки Павло Юхимович працював директором школи, дванадцять — завучем. За вчительську роботу нагороджений трьома медалями і значком "Відмінник народної освіти". Почесній професії сільського вчителя він віддав 35 років життя, працював переважно в Конотопському районі.

1953 р. Павло Юхимович брав активну участь у створенні Обласного літературного об'єднання — родоначальника Сумської обласної організації Національної спілки письменників України. Був одним із чотирьох членів бюро правління, а згодом кілька разів очолював літоб'єднання. Зумів налагодити публікацію у пресі творів талановитих мешканців Сумщини.

Перша збірка П. Ключини "Байки" вийшла через два роки після створення літературної організації у "Бібліотеці "Перця"". Це була зовсім не схожа на академічні видання книжечка, що містила тридцять байок. Там

були й сатиричні вірші, і віршовані дотепи, і мініатюри. Коло тем збірки досить різноманітне. "Хрещеним батьком" поета був Остап Вишня, який першим помітив самотутній художній талант П. Ключини.

У 1955 р. Павло Юхимович був прийнятий до Спілки письменників СРСР. Наступні роки знаменні виходом у світ книжок його байок і усмішок — "Кропива" (1957), "Лев, Осел та Заєць" (1959), "Нові байки" (1960), "Пшениця і Кукіль" (1961), "Солов'ї та Жаби". Крім таланту байкаря мав неабиякі здібності поета-лірика. На жаль, значна частина ліричних поезій Павла Юхимовича не була опублікованою або залишилася маловідомою. Кілька віршів, зокрема "Черемуха", були покладені на музику. За життя автора вийшла книга поетичних переспівів вірменських байок "Сила землі" (1971), високо оцінена у Вірменії. А збірка лірики "Краплини барв земних" побачила світ тільки через два роки після смерті автора. Його твори гострі, злободенні. Вони відзначаються оригінальністю, чіткістю ідейного спрямування, тому з ідеологічних причин за радянських часів велика частина творчої спадщини ніде не друкувалась. Лише на початку ХХІ ст. в альманасу "Слобожанщина" була вміщена добірка віршів П. Ключини.

Утім, Павло Юхимович і сам не поспішав оприлюднювати ліричний доробок. З цього приводу він казав: "З сатирою і гумором все гаразд, читачі задоволені моїми творами, а з лірикою невідомо ще, як вони її сприймуть... Думаю підготувати і видати окрему збірку лірики. Максим Тадейович радив, щоб я, крім байок, писав і ліричні твори"¹⁰.

Найдовше П. Ключина працював у с. Карабутове, де в 1953 р. відкрилася десятирічна школа, і його призначили завідувачем навчальною частиною. Павло Юхимович і весь колектив закладу були активними учасниками студії художньої самодіяльності, а також літературного гуртка, де юні таланти вчилися проявляти творчі здібності. За ініціативою завуча було організовано листування учнів із моряками китобійної флотилії "Слава", проводились цікаві екскурсії.

З 1958 р. П. Ключина був редактором місцевої багатотиражки "Колгоспні вісті". Часто мешканці Карабутового були першими читачами його байок та віршів, що публікувались на шпальтах цього видання. Друкувались у "Колгоспних вістях" і твори членів шкільного літературного гуртка.

Уперше дослідив історію села Карабутове саме П. Ключина. Він друкував розвідки з минувшини села в районній газеті. Пізніше місцевий художник, до речі, теж шкільний учитель, оформив опублікований про минуле Карабутового матеріал у книжку. З'явилась вона в єдиному екземплярі під назвою "Над Сухим Роменом".

---

¹⁰ Лисий І. Хрещеник Остапа Вишні / І. Лисий // Байкар і лірик / І. Лисий. — Харків, 2016. — С. 20.

Пильне око поета помічало все, що діялось навколо. Мабуть, це й надихало Павла Юхимовича на творчу працю. Прообразами його творів часто були мешканці Карабутового та події, що відбувалися в ньому. Недарма саме за часів роботи у цьому селі побачили світ сім збірок його байок. П. Ключина вирізнявся серед байкарів тим, що у його творах не було звичної моралі, а був влучний жарт, іронія, які змушували замислюватися над порушеною проблемою. Поет не лише був гідним спадкоємцем традицій Левка Боровиковського, Євгена Гребінки, Леоніда Глібова, а й сказав своє слово в розвитку цього нелегкого жанру в українській літературі

У середині 1960 рр. П. Ключина переїхав до м. Ромни і перейшов на журналістську роботу: працював власним кореспондентом обласної газети "Ленінська правда" (попередниця сучасної "Сумщини"). Саме тоді читачі познайомились з його новими збірками байок. Павло Юхимович писав також статті, фейлетони, нариси, багато працював над популяризацією поезій інших народів. На особливу увагу заслуговує книжка поетичних перекладів і переспівів вірменських письменників. Публікував різноманітні та глибокозмистовні матеріали, у яких щедро проявились його найкращі риси як письменника і громадянина, за що частенько діставав "на горіхи" — його правдиве перо далеко не завжди створювало матеріали, відповідні тодішній ідеології.

Характерна риса Ключини-журналіста — перш ніж написати і винести на суд читача ту чи іншу статтю, нарис, чи навіть рядову газетну кореспонденцію, — обов'язково в деталях вивчити матеріал, переконавшись в його достатності для розкриття обраної теми і тільки тоді братися за перо, давати простір для творчого натхнення, образності та публіцистичної дотепності.

Через відмову написати ідеологічний відгук на збірку "Червоне соло" М. Данька твори П. Ключини почали значно менше друкувати. Він, зрозумівши причини, перейшов працювати до Роменського краєзнавчого музею науковим співробітником. Досліджував численні скарби історичного минулого, зокрема, аналізував діяльність сподвижників Нестора Махна на Роменщині. Звісно, що більшість розвідок так і не було надруковано.

П. Ключина пристрасно захоплювався вивченням історії свого краю: був активним автором колективної "Історії міст і сіл України" і співавтором путівника "Ромни" (1975). У багатьох історико-літературних нарисах досліджував історію Роменщини, ознайомив читачів з багатющими матеріалами, що знаходяться у фондах і бібліотеці Роменського краєзнавчого музею. Предметом ретельного вивчення стали події 1917—1920 рр. та їхні учасники. Митець склав свого роду літопис перших пореволюційних років,

дослідив факти перебування на Роменщині відомих політичних діячів того часу. Також опублікував у міській районній та обласній газетах матеріали про театральні традиції Роменського краю.

А ще видатний байкар був автором біографічного словника, а саме — коротких краєзнавчих досліджень із життя та літературної діяльності поетів і прозаїків, вихідців з Роменщини, а також видатних людей, які народилися поза межами краю, проте доля приводила їх різними шляхами до Ромнів та Роменського району.

Особливої уваги з-поміж літературознавчих досліджень П. Ключини заслуговує розвідка про перебування в с. Андріївка Роменського району Т. Шевченка. Ця стаття була надрукована обласною газетою "Ленінська правда".

Відомий П. Ключина і як перекладач, і як пісняр. Писав широко афористично, чесно і ніжно. Так він писав, так він і жив. А життя його справді було вірцевим. Той, хто знав Павла Юхимовича особисто, був зачарований його добротою і ерудицією, кмітливістю і глибиною думки. Саме його серце, його пам'ять у хвилини найбільшого натхнення диктували перу ліричні строфи. Кращі вірші громадянського звучання П. Ключини будили сумління українців як у часи їхнього написання, так і сьогодні зберегли свою актуальність:

*Отут мені болить, отут,
де корінь і душа мого народу.
Той чорний люд, що рветься з тут,
а його знов в якусь угоду.
Бо на віку, вже в котрий раз,
поводирі і лжепророки
в ярмо затягували нас,
лиш хтось накинє на нас оком.
І скільки їх таких було,
і нашого, й чужого роду.
Тавро ліпили на чоло
і горду нівечили вроду.
Мазети ми, бандери ми.
І не було лютіше слова...
...Ми ж бути хочемо — людьми,
бо є земля у нас, є мова.*

Помер відомий поет, письменник, байкар Павло Юхимович Ключина 2 червня 1972 р. Похований у Ромнах. Його іменем названі вулиці й школи в селах Великий Самбір та Карабутове, у Роменському краєзнавчому музеї облаштовано меморіальну кімнату пам'яті літератора, де постійно діє

експозиція про життя і творчість славного земляка. Ім'я письменника увічнено також на меморіальних дошках, установлених на будівлі музею та будинку, у якому він жив останні сім років.

В українську літературу П. Ключина увійшов як оригінальний і обдарований письменник. Літературна спадщина, залишена ним, багата і значуща. Вона ще чекає своїх дослідників.

ЛІТЕРАТУРА

Основні видання творів П. Ю. Ключини

Байки та гуморески. — Київ : Дніпро, 1978. — 174 с.

Байки. — Київ : Радян. Україна, 1955. — 64 с.

Ведмідь гне дуги : байки, гуморески, пародії. — Харків : Прапор, 1967. — 86 с.

Зав'язті рогачі : сатира та гумор. — Київ : Радян. письменник, 1968. — 64 с.

Краплини барв земних : поезії. — Харків : Прапор, 1974. — 64 с.

Кропива : [байки і гуморески]. — Київ : Молодь, 1957. — 53 с. : портр.

Лев, Осел та Заєць : байки та басчки. — Київ : Радян. письменник, 1959. — 87 с.

Муха на пасіці : (вірші, байки, пародії, епіграми). — Київ : Дніпро, 1965. — 194 с. : портр.

Нові байки. — Київ : Радян. Україна, 1960. — 63 с.

Пшениця і Кукіль : [сатира та гумор]. — Харків : Кн. вид-во, 1961. — 46 с.

Ромни : фотонарис / П. Ю. Ключина, Ю. Г. Труфанов. — Харків : Прапор, 1975. — 48 с.

Свиня в саду : байки. — Київ : Веселка, 1968. — 40 с.

Сила землі : поет. переспіви вірм. байок. — Харків : Прапор, 1971. — 54 с.

Солов'ї та жаби : [зб. байок та сатир. віршів]. — Київ : Радян. Україна, 1964. — 63 с. — (Бібліотека "Перця" ; № 81).

А на горі палац стояв // Комуністичним шляхом. — 1971. — 27 лют.

Байки // Література рідного краю / П. П. Охріменко, О. Г. Охріменко. — Суми, 1999. — Ч. 1. — С. 108—112.

Балада про два патрони // Радянський прапор. — 1964. — 22 лют.

Веселе, гостре, дошкульне слово : Дмитрові Білоусові — 50 років // Комуністичним шляхом. — 1970. — 24 квіт.

Гаркушині скарби // Комуністичним шляхом. — 1971. — 27 берез.

Дещо про декабристів з нашого краю // Комуністичним шляхом. — 1970. — 10 лип.

Дуб і таран ; Наклепникові ; П'яниці ; Сварливій жінці ; Ліричне // Радянський прапор. — 1974. — 24 серп.

Ідуть хлопці із артілі // Радянський прапор. — 1964. — 28 листоп.

- Климент* Квітка — наш земляк // Комуністичним шляхом. — 1971. — 16 лют.
- Клятва* : [вірш] // Ленінська правда. — 1990. — 11 лип.
- Легенда* про Іллінський ярмарок // Комуністичним шляхом. — 1971. — 5 берез.
- Легенда* про Карабутове // Радянський прапор. — 1964. — 8 лют.
- Легенда* про Ромен-цвіт // Комуністичним шляхом. — 1971. — 19 лют.
- Літературна* Роменщина // Комуністичним шляхом. — 1969. — 16 серп.
- Літературна* Роменщина. Біографічний словник // Комуністичним шляхом. — 1969. — 23 серп.
- Літературна* Роменщина. Філія "Плугу" в Ромнах // Комуністичним шляхом. — 1969. — 4 жовт.
- Мати* : вірм. байки // Комуністичним шляхом. — 1968. — 4 верес.
- Над Босфором* виснуть хмари ; Безрідний ; Українська балада ; Про тих, хто не прийшли з війни ; Легка перемога : [поезії] // Слобожанщина. — 2002. — Вип. 8. — С. 146—150.
- Ну і співаючі* наші люди // Комуністичним шляхом. — 1971. — 16 квіт.
- Про цехові* порядки і обряди. Цех золотих майстрів // Комуністичним шляхом. — 1971. — 13 берез.
- Роменський* тютюн // Комуністичним шляхом. — 1972. — 15 січ.
- Ромнам* потрібний художній музей // Комуністичним шляхом. — 1970. — 3 черв.
- Створимо* історію наших сіл // Радянський прапор. — 1964. — 29 лют.
- Суддя-болільник* : [байка] // Комуністичним шляхом. — 1966. — 14 верес.
- Шевченко* і Чернишевський // Радянський прапор. — 1964. — 28 лют.
- Як* добували селітру в Ромнах // Комуністичним шляхом. — 1971. — 9 черв.

Про П. Ю. Ключину

- Лисий І.* Байкар і лірик / І. Лисий. — Харків : Мачулін Л. І. : Озеров Г. В., 2016. — 62, [1] с.
- Воронай А.* Незабутній Павло Юхимович / А. Воронай // Комуністичним шляхом. — 1984. — 4 верес.
- Гаврилов П.* Нові книги Павла Ключини / П. Гаврилов // Ленінська правда. — 1968. — 8 груд.
- Гаврилов П.* Павлу Ключині — 50 років / П. Гаврилов // Радянський прапор. — 1964. — 26 серп.
- Гаврилов П.* Сатирик рівен хліборобу / П. Гаврилов // Ленінська правда. — 1974. — 6 верес.
- Гризун А.* І сатирик, і лірик : до 90-річчя від дня народж. Павла Ключини (1914—1972) / А. Гризун // Слобожанщина. — 2004. — Вип. 9. — С. 108—118.

- Городецький М.* Нова збірка творів П. Ключини / М. Городецький // Комуністичним шляхом. — 1962. — 22 серп.
- Григоренко Н.* Народна шана поету / Н. Григоренко // Комуністичним шляхом. — 1974. — 13 верес.
- Данько М.* Вірменські байки Павла Ключини / М. Данько // Ленінська правда. — 1971. — 14 берез.
- Діброва Г.* Добро, залишене у спадок / Г. Діброва // Ленінська правда. — 1984. — 8 верес.
- Діброва Г.* Залюблений в історію рідного краю / Г. Діброва // Комуністичним шляхом. — 1989. — 8 верес.
- Діброва Г.* Нова книга Павла Ключини / Г. Діброва // Комуністичним шляхом. — 1978. — 5 верес.
- Дубинка П.* Життя для людей / П. Дубинка // Радянський прапор. — 1979. — 11 верес.
- Дудка Й.* Вірменські перлини в слові Павла Ключини / Й. Дудка // Комуністичним шляхом. — 1971. — 16 берез.
- Заровненко О.* Я любив вас, люди / О. Заровненко // Сільські горизонти. — 2000. — 16 лют.
- Згонник М.* Мистецьке джерело струмує із народу / М. Згонник // Сільські горизонти. — 2004. — 13 верес.
- Кириченко Ф.* Нове про творчість Павла Ключини / Ф. Кириченко // Радянський прапор. — 1974. — 1 черв.
- Кожна байка як сучасна* : 8 вересня виповнилося 95 років від дня народж. укр. поета-байкаря, уродженця села Великий Самбір Конотоп. району Павла Ключини // Сумщина. — 2009. — № 99/100. — С. 1.
- Козаченко М.* Спогади про байкаря / М. Козаченко // Тандем-пресс. — 2009. — 3 верес.
- Козлова І.* Талант доброти / І. Козлова // Радянський прапор. — 1984. — 25 серп.
- Корецька Л.* Пішов з життя, та не пішов із серця людського / Л. Корецька // Сільські горизонти. — 2004. — 11 верес.
- Корнющенко І.* Безсмертя його слова / І. Корнющенко // Радянський прапор. — 1989. — 9 верес.
- Косяченко В.* Світ чарівної вигадки / В. Косяченко // Вітчизна. — 1964. — № 8. — С. 205—206.
- Крига Б.* Трудівник краєзнавчої ниви / Б. Крига // Комуністичним шляхом. — 1990. — 21-листоп.
- Кубатко Н.* Життєлюб і правдолюб / Н. Кубатко // День. — 2014. — 12—13 верес.
- Кубах А.* Згадую про батька / А. Кубах // Комуністичним шляхом. 1989. — 8 верес.

- Кубах А.* Серце, що жило правдою / А. Кубах // Вісті Роменщини. — 1994. — 14 верес.
- Кушнарченко Д.* Грані самобутнього таланту / Д. Кушнарченко // Сільські горизонти. — 1993. — 7 верес.
- Кушнарченко Д.* Лірика байкаря / Д. Кушнарченко // Конотопський край. — 1999. — 8 верес.
- Кушнарченко Д.* Пам'ятний подарунок / Д. Кушнарченко // Конотопський край. — 1996. — 7 верес.
- Лисий І.* Байкар і лірик / І. Лисий // Сумщина. — 2014. — № 40.
- Лисий І.* Майстер влучного слова / І. Лисий // Конотопський край. — 1994. — 10 верес.
- Лихопій П.* Сторіччя з дня народження письменника-байкаря П. Ключини відзначалося як літературні читання / П. Лихопій // Сільські горизонти. — 2014. — 13 верес.
- ...*На цій землі знайду і радість і тривогу* : [до 70-річчя від дня народж. Павла Ключини] // Комуністичним шляхом. — 1984. — 25 серп.
- Новак П.* Присвячено Павлу Ключині / П. Новак // Ленінська правда. — 1989. — 22 верес.
- Олійник Г.* Ключини рідна сторона : [вірш] // Вісті Роменщини. — 1994. — 14 верес.
- Павла Ключину пам'ятають і шанують* : про відзначення 90-річчя від дня народж. видатного укр. байкаря і талановитого лірика // Сумщина. — 2004. — № 109. — С. 4.
- П'янков В.* Боєць. Громадянин. Поет. Людина / В. П'янков // Життя Лебединщини. — 2014. — 13 верес.
- П'янков В.* Його зброєю була сатира / В. П'янков // Комуністичним шляхом. — 1989. — 8 верес.
- П'янков В.* Краплини барв земних / В. П'янков // Ленінська правда. — 1989. — 26 верес.
- Павленко В.* Письменник і дослідник / В. Павленко // Ленінська правда. — 1979. — 31 жовт.
- Петренко Н.* Лапідарність письма і гостроти сюжетів / Н. Петренко // Конотопський край. — 2004. — 8 верес.
- Різник М.* Зі словом байкаря / М. Різник // Літературна Україна. — 2014. — 25 верес.
- Ротач П.* Промовляють книжки Павла Ключини / П. Ротач // Комуністичним шляхом. — 1986. — 11 лип.
- Сіренко Г.* Фотографії повідали багато / Г. Сіренко // Комуністичним шляхом. — 1989. — 15 верес.
- Скакун В.* В ім'я добра, супроти зла... / В. Скакун // Сумська новина. — 1994. — 10 верес.

Скакун В. І лірик, і сатирик / В. Скакун // Ленінська правда. 1979. — 7 верес.

Солдатенко П. Нова збірка Павла Ключини / П. Солдатенко // Ленінська правда. — 1968. — 28 квіт.

Царик Ю. Все, що маю в серці, людям понесу... / Ю. Царик // Радянський прапор. — 1974. — 24 серп.

Ющенко О. Нашого полку прибуло : [до 75-річчя від дня народж. Павла Ключини] // Комуністичним шляхом. — 1989. — 8 верес.

Ющенко О. Слово про Павла Ключину / О. Ющенко // Ленінська правда. — 1983. — 16, 17 серп.

* * *

Павло Ключина (1914—1972) : [біогр. нарис] // Імена на літературній карті Сумщини: Письменники-ювіляри 2004 року : біобібліогр. покажч. / уклали: Бурятова Т. І., Нагорна Н. Б. — Суми, 2004. — С. 28—32.

Така моя любов свята, любов до рідної країни : до 100-річчя від дня народж. Павла Ключини : бібліогр. покажч. / уклад. В. І. Салогуб. — Ромни : [б. в.], 2014. — 14 с.